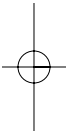
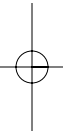

Alfabet per a adults

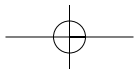
Gerard Vergés

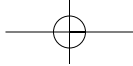

**Ajuntament
de Tortosa**

**perifèric
edicions**

L'edició d'aquest llibre ha comptat amb una subvenció de la Institució de les Lletres Catalanes.

Col·lecció dirigida per Xulio Ricardo Trigo

1a edició, novembre 2009

© Del text, 2009

Gerard Vergés

© D'aquesta edició, 2009

Perifèric Edicions

C. Sèquia de Montcada, 13

46470 Catarroja (València)

Tel. 609 426 131. Fax: 961 270 038

e-mail: periferic@periferic.es

web: www.periferic.es

Disseny col·lecció: El gos pigall, SL

Fotografia de la coberta: Jose María Azkárraga

Maquetació: José María de Gracia Bonache

Impressió: Guada Impressors

ISBN: 978-84-92435-31-9

Dipòsit Legal: V-3934-2009

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa, de cap manera ni per cap mitjà, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres si se n'esmenta la procedència.

Pròleg

L'assaig als marges de la ficció

Comencem per una història. Un dia, em sembla que no massa llunyà, algú va tenir la idea de qualificar l'escriptor argentí César Aira com el secret millor guardat de la literatura argentina. Aquesta fórmula va fer tant de camí que ja poc importa si a l'esmentat Aira li publiquen en les millors editorials del món. Sempre serà aquell escriptor secret, i jo, per altra banda, coincideixo en el diagnòstic: Aira és com un regal inesperat.

Un dels secrets millor guardats de la literatura catalana –i també un regal per als nostres sentits i la nostra intel·ligència–, és la figura i l'obra de l'escriptor Gerard Vergés. Seguint el que diu Ricardo Piglia al seu *Crítica y ficción*, sobre l'exercici de la crítica com una vessant de l'autobiografia, serà necessari un petit viatge en el temps.

A començament dels anys vuitanta, quan estudiava Filologia Catalana, no era gaire habitual parar atenció als gèneres –em nego a dir-ne subgèneres– que ronden la literatura del jo. Dietaris, llibres de viatge, un cert tipus d'assaig, eren considerats com a gèneres menors que poc o res podien aportar als nostres estudis. Paradoxalment, tant Josep Pla, com Joan Fuster –Gaziel era per als molt

entesos–, quedaven inclosos dins les obres cabdals de la nostra literatura.

Per camins laterals, sovint els més fiables, vaig trobar un altre tipus d'assajos, obres que s'allunyaven de l'academicisme i que sovint es revestien de formats com els abans esmentats. Des dels escrits d'Eliot o Pound, fins als textos de Cortázar o de Borges, l'assaig es diluïa en la creació i estava fet per creadors.

Aquest altre tipus d'assaig –no sempre, però sovint escrit per novel·listes, poetes o pintors– a més de procurar-me coneixements em divertia, a més d'il·lustrar-me convocava aspectes com la bellesa, el plaer de la lectura o una intensa pulsó estètica i poètica.

Amb el pas del temps, però, he après a estimar d'una manera molt especial aquesta vessant del gènere que, molt sovint, ens proporciona un contacte directe i intens amb els escriptors que la practiquen.

Un dia, potser finals del 1986 o començaments del 1987, un amic poeta, Ramon Guillem, em va posar a les mans les *Tretze biografies imperfectes*, de Gerard Vergés. Acostumat a la saviesa dels seus consells, m'hi vaig abocar. De seguida les "biografies" es van imposar com un d'aquests llibres de capçalera que sempre volten la tauleta de nit o els seus marges, a més de ser una de les alegries lectores que amb més freqüència poso com a exemple.

Podríem dir que l'obra de Gerard Vergés, des de *Tretze biografies imperfectes* (Destino, 1986), un dels llibres més singulars dels darrers 50 anys, fins a *Eros i art* (Edicions 62, 1991), s'avança a una època, la nostra, en que l'assaig ha pres de manera pública un camí que fins ara se li havia permès oficialment només a la novel·la. Quan al

llarg del segle XX es parla de novel·la total, es pren en consideració que la novel·la pot contenir altres gèneres i, de fet, la narrativa sud-americana ens dóna prou exemples d'aquesta voluntat totalitzadora que converteix la novel·la en un escenari capaç d'aplegar l'assaig, la poesia i altres gèneres.

L'Assaig del segle XX també és un assaig on hi cap tot i, curiosament, s'acosta així a l'assagisme d'altres èpoques i autors, quan coincideix la recerca literària amb la recerca crítica, una tasca, ja ho hem dit, molt a mans dels creadors i no tant dels assagistes. Aquesta permeabilitat de l'assaig, capaç de contenir altres gèneres o de solcarlos durant el seu trajecte, és el que ens ha portat, a hores d'ara a admirar les obres de Claudio Magris, Ricardo Piglia o Enrique Vila-Matas, per posar exemples molt significatius. La seva característica més destacada és que a més dels trets propis del gènere tenim d'altres propis de la ficció narrativa, del dietarisme o de la poesia.

El concepte que en Vergés té de l'assaig traspua modernitat, potser perquè és capaç de penetrar la vida amb totes les conseqüències. A més d'això, els seus escrits ens remetent a la millor tradició anglòfila i, és clar, al pare Montaigne. En el fons, el tema a tractar és l'excusa que dóna peu a una crítica des de la literatura i amb els paràmetres de l'art, una crítica que és també testimoni del moment cultural i social que travessa l'escriptor.

A través de la imaginació, la capacitat per al joc, el gust per la "imperfeció", és a dir, pel matís que fa servir l'art per diferenciar-se, en Vergés intueix la modernitat des de la seva vivència cultural, fruit ben sovint de les seves lectures. L'escriptor arriba a conclusions revolucionàries per

l'assaig català, sempre des de la seva posició de lector i estudiós una mica solitari, porta l'assaig fins altres cims que sovint tenen relació amb arts o escriptures limítrofes.

Tots aquests aconseguiments els fa tenint en compte, de manera rabent, la seva autobiografia, els esforços i les vivències personals que el converteixen en un escriptor de talent. Aquest és el seu mèrit, ser un assagista del segle XXI i haver escrit en un moment difícil del segle XX, en uns anys en que crítics, lectors i editors no s'acabaven de creure el gènere. Però la reformulació de l'assaig que hem viscut darrerament hauria de fer que la seva tasca de precursor sigui reconeguda com mereix.

Gerard Vergés és sens dubte un dels darrers curiosos il·lustrats que ens queden a la literatura catalana, una veu a hores d'ara estranya, atesa la seva capacitat per aplegar mesura i transgressió, un escriptor que ha sabut servir-se dels gèneres literaris per canalitzar la seva força creativa.

L'Alfabet per adults que ara tenim la sort de publicar a Perifèric Edicions és un altre exercici imprevist de prosa assagística que aspira a penetrar els territoris de ficció del nostre imaginari. Pensem que el lector gaudirà d'allò més amb les seves aproximacions a una realitat que en la seva obra sempre té en compte la memòria dels avantpassats, potser l'única manera que tenim en aquests inicis del segle XXI d'esdevenir complets.

X. R. Trigo
Tarragona, octubre 2009

Nota de l'autor

Del 1987 al 2005 vaig col·laborar al diari *Avui* amb una freqüència d'aproximadament un article al mes. Per una d'aquelles manies que de vegades tenim els mortals se'm va ocórrer que cada grup d'escrits comencés per la lletra A i seguís fins a la Z. Potser va influir en tal determinació aquell cartipàs que als cinc anys "passava" jo a les mongetes de la Consolació, al carrer de la Rosa de la meva ciutat: El cert i segur és que a la primera pàgina del cartipàs hi havia una sèrie de dibuixos acolorits i amb els corresponent nom en espanyol: *Abanico, Barraca, Cascada, Chinela, Damajuana, Elefante, Farol, Gallo, Hongo, Indio, Jarrón, Kiosko, León, Llaveró...* De la resta no me'n recordo.

He llegit també que el poeta anglès W.H. Auden (era W.H. Auden?) va confegir un llibre seu amb l'inici dels poemes ordenats segons l'abecedari. En resum, que vaig saltar de les beceroles per infants als alfabetos per adults. Dels diversos articles se n'han perdut uns quants, tot i que la bona amiga i excel·lent poeta Zoraida Burgos me'n va fer arribar un cert nombre. Les últimes col·laboracions me les va proporcionar el madrileny Hipólito Hidalgo,

fotocopiades i preciosament encuadernades per ell. De passada diré que Hipólito és un home cultíssim i compulsiu lector de diaris, revistes i llibres de tota mena: des d'aquelles narracions blanques de *La monjita negra* fins a les històries menys pies com ara *Els crims de mossèn Amaro*.

I què dir de la present obra? Com a autor penso que és una peça més aviat modesta, però no exempta d'una certa amenitat: allò que en diuen una tria, un recull; allò que entre nosaltres té antecedents il·lustres en Josep Pla i en Joan Fuster, en Jordi Llovet i en Joan F. Mira. I consti que no pretenc engalanar-me amb flors d'altri. A cadascú els seus mèrits. En el recull hi trobareu (i no podia ser d'altra manera) reiterades referències a la meva ciutat; i també a l'Ebre, aquell riu d'oli i espigues que, en el fulgor del Renaixement, el nostre cavaller Cristòfor Despuig descrivia en els seus *Col·loquis*, com "tan cabalós que par que sia la mar".

Però també parlo de la nostra llengua i de proses i de versos i de música i de cinema i de pintura i de mil coses. I és que cada terra fa sa guerra. I en definitiva (i perdonin) he escrit de tot allò que em plau i em desplaui, de tot allò que m'ocupa i em preocupa.

G.V.

Tortosa, febrer de 2008

Salve, bella Sirmió!

Fou el poeta Catul únicament un sentimental? Ell que escrivia desvergonyidament sobre l'amor carnal i sobre totes les passions de l'home, ell que desdenyà el fàcil camí de la política, ell que estimava la vida per damunt de totes les coses, ell que –encara més que la vida– amava Lèsbia (la qual li era infidel), ell que abominava dels poetes mediocres (*saeculi incommoda, pessimi poetae!*), ell que viatja a Roma i a Bitínia, ell que coneix tots els plaers i totes les temptacions del seu segle... ell, l'admirat poeta llatí, torna un dia a Sirmió i escriu aquests versos: "Salve, bella Sirmió meva, perla i regina dels pobles que mai llac o mar han besat amb les seves onades! Oh, amb quina alegria torno a veure't! Oh feliç de mi, que regresso a tu com retorna el pelegrí a la seva casa desitjada i, emocionat, deixa descansar els fatigats membres!"

Sirmió –la Sirmione d'avui– és un petit istme al sud del llac Garda, una diminuta població turística plena de restaurants encantadors, de botigues llampants, de multituds cridaneres. A la punta de l'istme està la vil·la del poeta Catul, una pura meravella encara dreta enmig de la runa. A través d'un arc contemplo (és l'hora del cre-

puscle) l'aigua rosada del llac, els núvols ventosos, les llunyanes muntanyes d'un blau incandescent. És tanta la bellesa de l'instant que faig meves les paraules de Catul: "Salve, bella Sirmiò!" I quina angúnia ser lluny de la terra estimada! Em vénen ara a la memòria els versos de Shakespeare, en *Romeo i Julieta*: "Ah l'exili! La mort seria més benigna! Perquè hi ha més terror en el rostre de l'exili que en el de la mort." Arribat a aquest punt, reflexiono si no em mou tan sols un sentiment romàntic del paisatge, tan sols una decadent sensació que potser m'hauria d'averkonyir davant aquells privilegiats que tenen el goig –diuen ells– de sentir-se ciutadans del planeta terra o, si més no, d'una pàtria més gran, o d'una poderosa llengua espargida per diversos continents. I jo, mentrestant, tan petit, tan obstinat, tan pobre, tan provincià, tan sense horitzons. Antonio Muñoz Molina, un escriptor andalús –sempre relucant a les coses de Catalunya– ha dit, referint-se a nosaltres:

"Desconfio plenament d'aquells que pensen que la seva terra és la millor." I no. Pel que a mi fa, no és que sigui la millor, és que és la meva. Tant costa d'entendre-ho?

Hotel de muntanya

Eren les dotze de la nit i jo havia sortit a la petita terrassa, a fumar un cigarret. Davant meu discorria, accelerat i escumejant, amb una remor fragorosa, el riu de muntanya. Del riu em separaven una minsa cinta d'asfalt i uns xops altíssims, rectes i perfectes i de fulles tremoloses. La lluna, gairebé plena, il·luminava les aigües, els troncs platejats dels arbres i tot el paisatge nocturn. A més a més, a la petita franja de gespa on creixen els xops hi havia uns llums elèctrics que, a diferència de la difusa claror lunar, definien el primer terme. Des de la terrassa de l'habitació 211 de l'hotel em sentia, aquella nit de maig, un privilegiat espectador de la naturalesa. Les diminutes papallones sense color i els insectes nocturns planaven entorn dels llums elèctrics, i dues rates-penades –no sinistres, no negres– se'ls engolien en ple vol. He llegit en algun lloc que la capa de gala de l'emperador Motezuma estava feta de suavíssimes ales de rata-penada. I he llegit també que la rata-penada –cega?– es guia per ultrasons i que, si la nostra oïda fos capaç de percebre els ultrasons, aquesta persecució dels insectes per part de les rates-penades perdria tot el seu humà i líric encant i es

convertiria en un infern de crits i de xiscles que ens perforaria els timpans.

Però la nit era plàcida. Per l'estret camí d'asfalt avançà un home. Més aviat prim, més aviat jove, més aviat alt, barbanegre, un poc inclinat cap endavant i les mans a l'esquena. L'home arribà a l'extrem de l'edifici, justament allí on abastava la meva vista, i va donar la volta. I així diverses vegades. Movia nerviosament els dits de les mans. Evidentment no em veia. Però jo el contemplava com la rata-penada –cega?– deu observar els insectes nocturns. De sobte, per la dreta de l'escena, va sorgir una dona. Era intensament rossa, tenia poderoses les cames i les cuixes però la cintura esvelta, el rostre molt pàl·lid, potser a causa de la claror de la lluna. S'abraçaren com només s'abracen els amants, i van desaparèixer en la fosca.

El riu de muntanya avançava remorós. Les fulles dels xops tremolaven. Es veien els fars dels cotxes, com punts de foc, en la carretera llunyana. En l'aire cristal·lí les rates-penades feien giragonses per tal d'atrapar els insectes voladors. I jo, mut espectador de l'escena, vaig encendre l'últim i pensatiu cigarret de la nit.

Dry Martini còctel

Possiblement els dos còctels més famosos del món són el Bloody Mary i el Dry Martini. Afirmen els experts que el Bloody Mary –fonamentalment suc de tomata, vodka i gel– és el gran còctel de la ressaca, dels matins en què cal ingerir alcohol per contrarestar l'excés d'alcohol de la nit anterior. No opino. Quant al Dry Martini, advertiré que és el còctel més literaturitzat i, a la vegada, més desconegut en molts aspectes, començant pel seu nom. Perquè l'apel·latiu de Martini no fa cap referència al vermut que s'ha d'utilitzar, sinó al bàrman italià que a Nova York, el 1910, a l'hotel Knickerbocker– va inventar aquesta deliciosa mixtura, a major glòria del milionari John D. Rockefeller. Paradoxalment, doncs, l'autèntic vermut del Dry Martini no és el Martini, sinó el Noilly Prat. Agafo una ampolla d'aquest vermut i llegeixo l'etiqueta: “Extra Dry Vermouth Noilly Prat & Cie, Ancienne Maison L. Noilly Fils & Cie, Marseille France“. A l'etiqueta hi figura també la recepta del Dry Martini: “En coctelera amb gel, 1/3 de Noilly Prat, 2/3 de ginebra o vodka, una oliva i pell de llimona. “No em sembla, francament, una fórmula feliç. En l'utilíssim *Michael Jack-*

son's Pocket Bar Book (1979) s'expressa la pregunta clau: quina és la quantitat de vermut més adequada? I es parla d'aquell bàrman "que s'acontenta a deixar que la proporció de vermut sigui tan sols una ombra en la ginebra. D'altres consideren suficient la quantitat caiguda de l'ampolla en fer el gest d'inclinar-la mentre s'agita la ginebra i el gel."

Aquest, penso, és el secret del Dry Martini: una ombra de vermut en la ginebra. Més que no pas la marca del vermut. I més que la classe de ginebra.

Gran i expertíssim bevedor de Dry Martinis fou el director de cinema Luis Buñuel. En les seves memòries, titulades *Mi último suspiro* (1982), es recull aquest llarg i il·lustrador paràgraf: "La meva beguda preferida és el Dry Martini. Donat el paper primordial d'aquest còctel en la meua vida, he de consagrar-li un parell de pàgines. A l'igual que tots els còctels, probablement el Dry Martini és un invent nord-americà. Bàsicament, és fet de ginebra i d'unes gotes de vermut, preferiblement Noilly Prat. Els bons tastadors, que prenen el Dry Martini molt sec, fins i tot han arribat a dir que n'hi ha prou que un raig de sol passi a través d'una ampolla de Noilly Prat abans de caure en la copa de ginebra. Hi va haver una època en la qual, als Estats Units, s'assegurava que un bon Dry Martini s'havia d'assemblar a la concepció de la Verge. Efectivament, ja se sap que, segons sant Tomàs d'Aquino, el poder generador de l'Esperit Sant va passar a través de l'himen de la verge com un raig de sol travessa un cristall sense trencar-lo. Doncs el Noilly Prat és igual. Encara que a mi tot això em sembli una exageració."

Exageració o no, és ben curiosa aquesta aliança –certa-

ment molt literària encara que poc pia— entre els plaers etílics i la divinitat. Recordo haver llegit que Álvaro Cunqueiro, el gran gastrònom i escriptor gallec, asseverava que en els vins escumosos les bombolles de gas havien d'ascendir vers la superfície amb la mateixa suavitat i elegància que ho feu l'Assumpció cap al Cel. Però tornem a Buñuel i a la seva recepta: “Poso dins la nevera tot el necessari —copes, ginebra i coctelera— el vespre del dia en què espero convidats. Tinc un termòmetre que em permet comprovar que el gel està a uns vint graus sota zero. L'endemà, quan arriben els amics, trec totes les coses. De primer, sobre el gel ben dur hi tiro unes gotes de Noilly Prat i mitja culleradeta de cafè, d'angostura, ho agito bé i aboco el líquid, conservant únicament el gel que ha quedat lleument perfumat pels dos ingredients. Sobre el gel aboco llavors la ginebra pura, agito i serveixo. Resulta insuperable.”

Ara fa uns vint anys, a la cafeteria de l'hotel Plaza, a Madrid, vaig coincidir amb Luis Buñuel. El recordo en una taula propera, vestit amb una americana esport de color tabac i una camisa molt blanca, afaitat impecablement a navalla, els ulls aquosos, el rostre —colrat i bru— de camperol. Jo era allí amb una de les meves filles, llavors menudeta, possiblement esperant algú. Luis Buñuel estava sol a la seva taula, la mirada com absent i perduda. No vaig gosar dir-li res ni interrompre les seves cabòries. El que no recordo és el que Buñuel bevia, aquella tarda.